

Homér – Odyssea

Umělecký text (ukázka):

„Tu Odysseus jasný se vzbudil
ze spánku na milé půdě své otčiny, aniž ji poznal,
neboť byl předlouho vzdálen. Vždyť Athéna, Diova dcera,
rozlila hustou mlhu kol něho, aby mu všechno
řekla a učinila ho neznámým, aby ho nikdo
nepoznal z občanů v městě, ni z přátel, ni manželka dříve,
než by se plně pomstil všem ženichům za jejich zpučnost.“

Obecná charakteristika literárního díla:

Jedná se o rozsáhlou epickou báseň, neboli epos. Epos je básnické dílo v němž epika převládá nad lyrikou. V tomto případě se jedná o epos hrdinský, jenž obecně pojednává o hrdinech, kteří nejsou zaznamenáni historií.

Jazyk:

Základním jazykem je iónština archaické doby, místy prostoupená příklady v aiolském dialektu a zjevně podáními staršího původu. Mnohé verše se vlivem ústního předávání básní opakovaně vynořují jako výplně mezer, jako okřídlená slova.

V překladu (překladatel: Rudolf Mertlík) je použita hlavně spisovná čeština.

Výstavba textu:

Děj nezačíná nějak zoztra, ba naopak. Pozvolně je představena postava Odyssea. Poté Odysseus začíná vypravovat, čímž se dostává děj do minulosti. V textu je využito nadsázky, také se zde nachází různá poetická vyjádření, místy je přeházený slovosled (... nadále proti své vůli v mém domě už neprodlévejte!). Dílo je členěno na 24 zpěvů psaných formou daktilského hexametru.

Jazykové prostředky:

- přímá řeč
- přirovnání
- metafora
- archaismy

Prostředky textu:

- styl vyprávěcí
- příběh vypráví Homér (vypravěč)

Námět díla:

Epos vypráví o cestě krále Odyssea který se vrací ke své rodině na svůj rodný ostrov Ithaka. Cestou potká různá nebezpečí, nástrahy...

Motivy díla:

V textu jsou „pohádkové“ bytosti: čarodějky, víly, bohové, sirény...

Doba děje:

Antika, asi 12. stol. př. n. l.

Místo děje:

V příběhu jsou vystřídána mnohá místa (Bitvě pole v Tróje, plavba na moři, pobyty na ostrovech, končí na rodném ostrově Ithaka)

Postavy:

Odyseus: bystrý, statečný, moudrý, spravedlivý, rozvázný, vynalézavý, vytrvalý. Syn Láertův a Epikasté. Ithacký král. Hrdina tohoto eposu.

Penelopa: manželka Odyssea, věrná, nápaditá, chytrá

Pallas Athéna: bohyně moudrosti, odysseova ochránkyně

Aiolos: vládce větrů, poprvé Odysseovi pomohl ale podruhé už ne

Polyfémos: kyklop který zajal Odyssea a jeho druhy

Kirké: čarodějnice, zlá, vychytralá

nymfa Kalipsó: zamilovala se a chtěla si vzít Odyssea, dlouho ho držela ale Zeus ji donutil aby ho pustila

Další bohové: **Zeus** – (nejvyšší bůh a pán Olympu) vznešený a mocný, **Héra**, **Afrodité**, **Hádés**, **Héfaistos**, **Poseidon**...

Děj

Kniha vypráví o návratu ithackého krále Odyssea domů z Trojské války. Po porážce Trojanů se vydal Odysseus se svým vojskem na deset let dlouhou plavbu plnou dobrodružství.

Nejprve se posilnili u Kikonů. Vtom však hostitelé zavolali z nitra země posily a strhl se boj. Ti, co přežili se spolu s Odysseem vydali na protější břeh, aby doplnili vodu a potraviny. Celou posádku však uvěznil Kyklop Polyfémos ve své jeskyni se stádem ovcí. Na noc tuto jeskyni zavalil obr, lidožrout, velkým balvanem. Odysseus a jeho posádka se ho snažili odvalit, ale kámen se ani nepohnul. Když poznal, že není možno uniknout silou, zkusil použít lest. Opil Kyklopa vínem a představil se mu jako Nikdo. Potom mu nažhavenou ostrou stranou jeho kyje vypíchnul jediné oko. Polyfémos strašně zařval bolestí. Když přispěchali na pomoc jeho přátelé a ptali se ho, kdo ho vraždí, odpověděl jim, že Nikdo. Ráno Kyklop vyháněl své stádo z jeskyně. Odysseus a jeho muži se zachytili zespoda za ovce. Polyfémos tušil, že by Odysseus mohl v nestřeženou chvíli uniknout, a proto byl ostražitý. Osahával však pouze hřbety ovcí, takže se podařilo Odysseovi uprchnout. Polyfémův otec Poseidon, vládce všech moří, se dozvěděl, co Odysseus učinil. Rozbouřil moře svým trojzubcem a plavbu celé výpravě znepříjemnil.

Druhého dne zakotvili na ostrově krále Aiola, boha větrů. Ten je bohatě hostil a na cestu dal Odysseovi kožený měch. Do něj uzavřel všechny zlé větry. Námořníci byli zvědaví, co to Odysseus má a měch rozvázali. Celá loď se ocitla v bouři. Vzdálili se tak od Ithaky.

Potom zakotvili u Laistrygonů, ale ti na loď začali házet skály a vyhnali námořníky zpět na moře.

Na dalším ostrově žila kouzelnice Kirke, která mnoho námořníků proměnila v kance. Odysseus je ale nakonec zachránil.

Jindy zas pluli kolem ostrova Sirén. Ty krásným zpěvem lákaly námořníky k útesům svého ostrova, kde většina lodí ztroskotala. Odysseus nakázal svým mužům, aby si zalepili uši voskem a sám se nechal připoutat ke stěžni. Když byli na doslech Sirén, žádal své muže, aby ho odpoutali a nechali plavat k Sirénám. Ti ale dobře věděli, že to nesmí učinit, a dělali, že jej neslyší.

Po jedné z bouří ztratil celou posádku a sám připlul na troskách lodi k ostrovu Ogygii, kde žil sedm let u nymfy Kalipsy, Zeus jí donutil Odyssea propustit.

Konečně se dostal na rodnou Ithaku. O jeho překrásnou ženu Penelope se zde ucházela celá řada nápadníků. Penelope se jim doposud bránila a tvrdila, že se Odysseus jistě vrátí.

Athéna, bohyně moudrosti a ochránkyně statečných mužů, proměnila Odyssea ve starého žebráka a ten se také šel ucházet o Penelope. Před domem ho poznal starý pes, kterého Odysseus vychovával, poté chůva podle jizvy, když mu myla nohy. Konala se soutěž o to, kdo se nakonec stane manželem Penelope. Vítězem bude ten, kdo lukem prostřelí oka všech dvanácti seker seřazených v řadě za sebou. Starý žebrák je prostřelil hned na první pokus. Podle vyprávění o stavbě ložnice Odyssea nakonec poznala i Penelope. Ten vyhnal všechny ženichy a Pallas Athéna mu vrátila mládí.

Autor

Pravděpodobným autorem tohoto díla je Homér, slepý básník z antického Řecka. Dílo napsal na ostrově Ithaka, kde si léčil oslabený zrak. Námět našel od přítele Mentora. Odyssea vznikla kolem 7.-8. století př.n.l. Homér byl antický básník, jeho životní data jsou pouze pravděpodobná. Napsal dva velmi významné eposy (Ílias a Odyssea), které na sebe úzce navazují a poté ještě několik méně známých děl (Žabomyší války, Homérské hymny, ...).

Legendu o Homérově životě zaznamenal v 5. století př. n. l. Hérodotos. Narodil se prý jako nemanželské dítě u řeky Meles nedaleko Smyrny a jeho původní jméno bylo Melésigenés (narozený u Melesu). Zemřel údajně na ostrově Íos. Většina pramenů se shoduje, že se jeho matka jmenovala Kreitheis, údaje o otci se rozcházejí. Pokud se vůbec jedná o historickou osobu, potom působil mezi léty 1200 až 700 př. n. l. Obvykle se ovšem uvádí počátek osmého století jako nejzazší hranice jeho života. Dřívější datum udává jen několik badatelů. Přes množství údajů, ovšem často si protirečících, není dodnes jasné, zda osoba tohoto jména skutečně žila.

Homérská otázka:

Spor o existenci osoby Homéra a původ obou Homérových eposů. Jde přitom o problém, zda Homér (lhostejno zda žil nebo ne) je opravdu autorem obou eposů – což je ovšem filologicky nepravděpodobné, neboť mezi Iliadou a Odysseou leží jazykově přibližně 50 let až 100 let nebo zda je pod jménem Homér shrnuto víc různých básníků, kteří sepsali starší, ústně tradovanou látku. Spor vychází ze skutečnosti, že v eposech se vyskytují místa s porušením časové linie, navzájem si odporující nebo s jinými nedostatky.

Kulturní význam Homérových eposů:

Homérské eposy se u Řeků těšily ohromné úctě. Byly považovány za nejvyšší poezii a přednášely se o největších slavnostech. Ilias a Odyssea byly tak dokonalými díly svého žánru, že srovnatelná epická díla již v řecké literatuře nevznikla